

Nr 80

Utlåtande i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1961/62, i vad propositionen avser socialdepartementets verksamhetsområde, jämte i anslutning härtill väckta motioner.

(3:e avd.)

1:o) Vissa sysselsättningspolitiska åtgärder. Kungl. Maj:t har i propositionen nr 105 (bilaga 2, punkt 1, s. 9—15 av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över socialärenden för den 9 mars 1962) föreslagit riksdagen att till Vissa sysselsättningspolitiska åtgärder å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1961/62 anvisa ett reservationsanslag av 50 000 000 kr.

Under denna rubrik har å riksstaten för innevarande budgetår anvisats ett reservationsanslag av 280 000 000 kr., därav förslagsvis 110 000 000 kr. att avräknas mot automobilskattemedlen.

Vid anmälan i årets statsverksproposition av förevarande anslag anförde departementschefen, att det enligt hans mening i nuvarande konjunkturläge är önskvärt att beredskapsarbetena begränsas så mycket som möjligt. Med hänsyn till att arbetslösheten i Norrbottens län låg på en högre nivå än i andra delar av landet och till angelägenheten av att den mindre konkurrenskraftiga arbetskraften beredes ökade sysselsättningsmöjligheter kunde departementschefen emellertid godta den av arbetsmarknadsstyrelsen planerade omfattningen av beredskapsarbeten för innevarande budgetår, nämligen 994 000 dagsverken. Styrelsen har nu vid förnyad genomgång av läget funnit det möjligt att inskränka antalet dagsverken till 950 000. För tiden juli 1961—januari 1962 har antalet dagsverken varit 399 000 mot 425 000 under motsvarande tid föregående budgetår.

Beträffande kostnaderna för beredskapsarbeten under innevarande budgetår anmälde departementschefen i statsverkspropositionen, att han senare under riksdagen, då kostnadsutvecklingen kunde överblickas bättre, ämnade pröva frågan om äskande av medel på tilläggsstat. Enligt vad departementschefen inhämtat beräknas kostnaderna för beredskapsarbeten som utföres under budgetåret 1961/62 till 270 milj. kr., medan för ändamålet tillgängliga medel uppgår till 220 milj. kr. Jämfört med föregående budgetår har framför allt arbetena för svårplacerade ökat i omfattning. Under innevarande budgetår beräknas 35 milj. kr. komma att förbrukas för drygt 310 000 dagsverken på arbetsobjekt vid vilka man uteslutande sysselsätter svårplacerad arbetskraft. Detta är ungefär dubbelt så mycket som under föregående budgetår. Vidare utgör den mindre konkurrenskraftiga arbetskraften en ökande andel av arbetsstyrkan vid övriga beredskapsarbeten.

Medelsbehovet påverkas av att utbetalningarna under anslaget till relativt stor del sker under budgetåret efter det, under vilket arbetet utförts. Bl. a. utbetalas bidragen till statskommunala arbeten delvis i efterskott. Enligt departementschefens mening bör anslaget beräknas så, att det vid budgetårets slut skall finnas en reservation, avsedd att täcka uppkomna men ännu inte gäldade kostnader. Härför erfordras för innevarande budgetår ytterligare 50 milj. kr. Departementschefen förordar, att nämnda belopp anvisas på tilläggsstat under anslaget till Vissa sysselsättningspolitiska åtgärder.

Arbetsmarknadsstyrelsen har framfört vissa förslag rörande ytterligare åtgärder för arbetslösa, som flyttar från områden med hög arbetslöshet. Dessa frågor anmäles i detta sammanhang.

För att underlätta arbetskraftens geografiska rörlighet har ett särskilt bidragssystem under senare år successivt utbyggt. Det omfattar nu respennning, familjebidrag och starthjälp. Respenningen är avsedd att täcka kostnader för framför allt arbetstagares resa till anvisad anställning och flyttning av familj och bohag. Familjebidrag utgår i sådana fall, då familjeförsörjaren har anställning på ort, där familjebostad ännu ej kunnat anskaffas. Bidrag utgår med successivt minskande belopp under en tid av nio månader. Det är avsett som bidrag till de merkostnader som följer av att vederbörande måste ha hushåll på två orter. Starthjälpen slutligen utgår med 300 kr. och är avsedd att täcka arbetstagarens levnadskostnader på en ny anställningsort fram till första avlöningstillfället. Dessa bidrag kan numera betraktas som normala inslag i arbetsmarknadspolitik.

Arbetsmarknadsstyrelsen föreslår, att vid sidan om nu utgående bidrag ett särskilt bidrag med 2 000 kr. skall kunna utgå till familjer, som flyttar från kommuner med exceptionellt hög arbetslöshet. Det är enligt departementschefens mening angeläget, att flyttning från arbetslöshetsområden till områden med efterfrågan på arbetskraft inte försvåras av att den arbetslöse saknar medel till de utgifter av skilda slag, utöver rena transportkostnader, som följer med en flyttning. Dessa kostnader är givetvis mera betungande för familjer än för ensamstående. Departementschefen tillstyrker, att ett särskilt bidrag med högst 2 000 kr. avsett för utrustningskostnader m. m. försöksvis får utgå till familjeförsörjare i här avsedda fall.

Vidare tillstyrkes styrelsens förslag att, i de fall familjebidrag utgår, respennning må kunna utgå för resa från arbetsorten till hemorten och åter en gång varje månad. I likhet med arbetsmarknadsutredningen anser departementschefen, att respennningen i dessa fall även bör kunna utnyttjas för att bereda familjemedlemmar tillfälle att stifta bekantskap med den ort, där de skall bosätta sig.

Det föreslås få ankomma på Kungl. Maj:t att utfärda närmare föreskrifter om här förordade bidrag.

Kommittén för näringslivets lokalisering har i remissyttrande över arbetsmarknadsstyrelsens förslag föreslagit, att de rörlighetsstimulerande medlen även bör få tas i anspråk för att underlätta rekrytering av kvalificerad arbetskraft till företag inom regioner med betydande sysselsättningssvårigheter. Departementschefen finner detta förslag vara beaktansvärt. Det an-

ses emellertid vara lämpligast att förslaget prövas i sammanhang med övriga förslag till lokaliseringpolitiska åtgärder, som utredningen kan komma att framlägga.

En fråga, som länge varit aktuell, är hur man skall lösa de problem som egnahemsägare och bostadsrättsinnehavare ställs inför i samband med omställningar på arbetsmarknaden. Bostadsstyrelsen har pekat på svårigheterna att fastställa ersättningens storlek vid inlösen samt på konsekvenserna för lokaliseringen av egna hem. I arbetsmarknadsutredningens direktiv ingår att behandla dessa problem. De är emellertid av sådant art, att utredningen bör beredas tillfälle att grunda sina överväganden på erfarenhet från konkreta fall. Departementschefen tillstyrker därför, att möjlighet till en viss försöksverksamhet öppnas med utnyttjande av medel från anslaget till Vissa sysselsättningspolitiska åtgärder. Innan en sådan försöksverksamhet påbörjas bör enligt departementschefen, i överensstämmelse med vad bostadsstyrelsen anfört, ett program med riktlinjer för verksamheten utarbetas. Det föreslås få ankomma på Kungl. Maj:t att fastställa ett sådant program.

I förevarande sammanhang har utskottet till behandling förehått följande motioner, nämligen

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Sundin m. fl.* (I: 681) och den andra inom andra kammaren av herr *Fälldin m. fl.* (II: 824), i vilka hemställts att riksdagen vid behandlingen av propositionen nr 105 måtte 1) i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utfärdande av sådana riktlinjer för arbetsmarknadsorganen, att arbetsmarknadspolitiken i första hand inriktas på främjande av sysselsättningen inom de regioner, som nu har sysselsättningssvårigheter, och 2) anvisa till Statens hantverks- och industrilånefond å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1961/62 ett investeringsanslag av 10 000 000 kr.,

dels ock två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Sundin m. fl.* (I: 682) och den andra inom andra kammaren av herr *Fälldin m. fl.* (II: 823), i vilka hemställts att riksdagen vid behandlingen av propositionen nr 105, Vissa sysselsättningspolitiska åtgärder, måtte medge att de rörlighetsstimulerande medlen må tagas i anspråk även för underlättande i regioner med betydande sysselsättningssvårigheter av företags rekrytering av kvalificerad arbetskraft, som ej finns att tillgå inom den egna bygden, i enlighet med vad i motionerna har anförts.

Beträffande motiveringen för yrkandena hänvisas till motionerna II: 824 och II: 823.

Utskottet. Av de under anslaget till vissa sysselsättningspolitiska åtgärder för innevarande budgetår anvisade medlen har 210 milj. kr. beräknats för beredskapsarbeten. Härtill kommer 10 milj. kr. av den reservation som vid ingången av budgetåret fanns å anslaget. Totalt beräknas därför 220 milj. kr. stå till förfogande för ifrågavarande ändamål. Kostnaderna för de beredskapsarbeten, som avses komma till utförande under innevarande budgetår,

beräknas emellertid till 270 milj. kr. En del av dessa kostnader kommer dock att kassamässigt belasta nästa budgetår. I likhet med departementschefen anser utskottet, att medelsberäkningen under förevarande anslag bör göras med utgångspunkt från de kostnader som hänför sig till budgetåret och att eftersläpande kostnader således bör motsvaras av en reservation under anslaget. Utskottet tillstyrker därför den föreslagna medelsanvisningen av 50 milj. kr.

I propositionen har departementschefen även upptagit frågan om ytterligare åtgärder för att främja arbetskraftens geografiska rörlighet. För detta ändamål har under senare år uppbyggts ett särskilt bidragssystem, vilket nu omfattar respennning, familjebidrag och starthjälp. Erfarenheterna av dessa stödformer är övervägande goda, och åtgärderna har, såsom departementschefen framhållit, kommit att uppfattas som ett normalt inslag i arbetsmarknadspolitiken. På grundval av förslag av arbetsmarknadsstyrelsen förordar departementschefen en utbyggnad av bidragssystemet. Sålunda föreslås respennning skola få utgå i ökad utsträckning och även få omfatta familjemedlemmars resor. Vidare föreslås som en försöksverksamhet, att ett särskilt bidrag av högst 2 000 kr. skall kunna medges för att täcka vissa kostnader i samband med en omflyttning. Slutligen anser departementschefen att förevarande anslag skall kunna få användas för en försöksverksamhet i fråga om försäljning och eventuellt inlösen av egnahem och bostadsrätter för att underlätta omflyttning av arbetslösa från områden med arbetslöshet till orter med efterfrågan på arbetskraft.

I strävandena att upprätthålla en hög och jämn sysselsättning har åtgärderna för att främja arbetskraftens yrkesmässiga och geografiska rörlighet kommit att intaga en alltmera framskjuten plats. Inte minst mot bakgrunden av den aktuella utvecklingen, när det gäller den yrkesverksamma befolkningen, är det angeläget att arbetskraftsresurserna kan effektivt utnyttjas. Detta förhållande accentueras ytterligare av den ökade konkurrensen för näringslivet, såväl inom landet som på utlandsmarknaderna, som följer av ett friare handelsutbyte länderna emellan.

Med hänsyn till de betydande kostnader som bland annat beredskapsarbeten och kontantunderstöd medför är det enligt utskottet angeläget, att de rörlighetsstimulerande åtgärderna får önskad effekt, ävensom att sysselsättningsstimulerande åtgärder av mera varaktigt slag främjas inom områden, där arbetstillgången är otillräcklig. Utskottet är därför i princip positivt till att nya åtgärder prövas i detta avseende. När det gäller åtgärderna för att främja arbetskraftens rörlighet vill utskottet i detta sammanhang även erinra om den förstärkning av arbetsförmedlingens personalorganisation och den ökade medelsanvisning till yrkesutbildnings- och omskolningsverksamheten som riksdagen beslutat för nästa budgetår.

Den föreslagna utvidgningen av möjligheten till respennning kan enligt utskottet ses som ett direkt komplement till de familjebidrag som nu kan utgå. Utskottet kan därför godtaga, att denna bidragsform utvidgas i enlighet med vad departementschefen föreslagit.

Såsom departementschefen anfört medför en flyttning ofta kostnader ut-

över de direkta utgifterna för resor och transport av bohag. Det kan därför även enligt utskottets mening vara rimligt, att ytterligare stöd i sådana fall lämnas för att underlätta omflyttning för en person som drabbats av arbetslöshet. Utskottet biträder därför förslaget om att ett särskilt bidrag i nu avsedda fall skall kunna medges med högst 2 000 kr. Detta stöd bör närmast ha avseende på områden med exceptionellt hög och mera varaktigt arbetslöshet. Såsom departementschefen anført bör verksamheten ha försökskaraktär. Utskottet förutsätter därför, att Kungl. Maj:t för riksdagen redovisar i vilken omfattning ifrågavarande bidrag lämnas och erfarenheterna av bidragsgivningen.

Frågan om åtgärder till hjälp åt egnahemsägare och bostadsrättshavare, som drabbas av arbetslöshet, har sedan lång tid varit aktuell. Att innehavet av ett eget hem eller en bostadsrättslägenhet i många fall innebär ett allvarligt hinder, när det gäller att få till stånd en omflyttning av arbetslösa från områden med hög arbetslöshet, är uppenbart. Åtgärder som kan ekonomiskt och praktiskt underlätta för den enskilde att avyttra sin fastighet eller lägenhet i sådana fall är därför av väsentlig betydelse. I olika avseenden har arbetsmarknads- och bostadsmyndigheterna även lämnat medverkan i sådana fall. Denna medverkan har dock måst begränsas till det praktiska genomförandet av en försäljning, medan något ekonomiskt stöd inte kunnat lämnas.

Enligt direktiven för den nu verksamma arbetsmarknadsutredningen har utredningen bland annat att överväga, hur man skall lösa de problem som egnahemsägare ställs inför vid omställningar på arbetsmarknaden. Utredningen har ansett det av stort intresse att under någon tid på försök pröva en försäljnings- och inlösenverksamhet av nu ifrågavarande art. Med hänsyn till de många problem av både principiell och praktisk art som en sådan verksamhet medför är det enligt utskottets mening erforderligt att ytterligare överväganden göres, innan en försöksverksamhet kan igångsättas. Departementschefen har också förutsatt, att ett program med riktlinjer för verksamheten skall utarbetas. Då dessa riktlinjer enligt utskottets mening synes bära redovisas för riksdagen, vilket lämpligen torde kunna ske redan vid innevarande års höstsession, torde något beslut i ämnet inte nu böra fattas av riksdagen.

I motionerna I: 682 och II: 823 har föreslagits, att de rörlighetsstimulerande medlen även skall få tagas i anspråk för att underlätta rekryteringen av kvalificerad arbetskraft till regioner med betydande sysselsättningsvärigheter i sådana fall då tillgången på kvalificerad arbetskraft skulle bidra till att öka sysselsättningsmöjligheterna. Motionärernas yrkande överensstämmer med ett av kommittén för näringslivets lokalisering framfört förslag. Departementschefen har för sin del funnit detta förslag beaktansvärt men ansett det vara lämpligast att förslaget prövas i sammanhang med övriga förslag till lokaliseringspolitiska åtgärder, som utredningen kan komma att framlägga. Utskottet anser att de rörlighetsfrämjande åtgärderna bör kunna utnyttjas även i det av lokaliseringskommittén och motionärerna avsedda syftet. Utskottet förordar därför, att denna fråga upptages till särskild

prövning och förutsätter att Kungl. Maj:t snarast för riksdagen framlägger de förslag som må befinnas påkallade härav.

Den omständigheten att en ökad geografisk rörlighet hos arbetskraften kan åstadkommas får självfallet inte undanskymma de åtgärder som ur lokaliseringpolitisk synpunkt kan göras för att möjliggöra ökad sysselsättning inom områden med arbetslöshet. Denna fråga har bland annat berörts i motionerna I: 681 och II: 824. Vid driftnedläggelse av enstaka företag är det givetvis angeläget att i första hand utvärdera möjligheterna att bereda de friställda arbetstagarna sysselsättning på annat sätt inom den egna bygden. Inte minst med hänsyn till de omfattande investeringar i bostäder och samhällliga serviceanläggningar som redan finnes inom en ort är det självfallet av vikt att dessa möjligheter tillvaratas. En aktiv arbetsmarknadspolitik måste innebära ett effektivt samspel mellan sysselsättningspolitiska åtgärder och åtgärder av lokaliseringpolitisk karaktär. De senaste årens erfarenheter erbjuder även exempel på hur arbetsmarknadsmyndigheterna med framgång verksamt kunnat bidra till att få till stånd nya sysselsättningsmöjligheter inom orter där driftnedläggelser skett. Frågan om hur en flexibel arbetsmarknadspolitik skall utformas bör naturligen få övervägas sedan de nu verksamma utredningarna på området slutförts. Någon sådan framställning till Kungl. Maj:t i ämnet som motionärerna föreslagit anser utskottet därför inte nu böra göras.

I de nyssnämnda motionerna I: 681 och II: 824 har även föreslagits, att riksdagen av sysselsättningspolitiska skäl skulle anvisa ytterligare 10 milj. kr. å tilläggsstat till statens hantverks- och industrilånefond för utlåning till företagareföreningarna. Hantverks- och industrilånefonden uppgår för närvarande till ca 100 milj. kr. För nästa budgetår har riksdagen anvisat ytterligare 15 milj. kr. vilka sålunda blir disponibla den 1 juli i år. Enligt vad utskottet erfarit har Kungl. Maj:t under innevarande år av tillgängliga medel ställt 7,9 milj. kr. till föreningarnas förfogande, därav 5,3 milj. kr. så sent som genom beslut den 4 maj i år. Någon ytterligare förstärkning av lånefonden under återstående del av innevarande budgetår synes utskottet därför knappast erforderlig.

Under åberopande av det anförda hemställer utskottet,

I. att riksdagen må i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad utskottet anført rörande föreslagna stödåtgärder åt egnahemsägare m. fl. som drabbats av arbetslöshet;

II. att riksdagen må godkänna vad departementschefen i statsrådsprotokollet över socialärenden för den 9 mars 1962 föreslagit rörande respennning och särskilt bidrag till vissa arbetslösa;

III. att riksdagen må i anledning av motionerna I: 682 och II: 823 i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad utskottet anført rörande utnyttjandet av de rörlighetsfrämjande medlen för att underlätta rekrytering av kvalificerad arbetskraft;

IV. att riksdagen må till *Vissa sysselsättningspolitiska åtgärder*

gärder å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1961/62 å driftbudgeten under femte huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 50 000 000 kr.;

V. att riksdagen må avslå i motionerna I: 681 och II: 824 framställt yrkande om anvisande av anslag å tilläggsstat II till Statens hantverks- och industrilånefond;

VI. att motionerna I: 681 och II: 824 till den del de icke behandlats under V. icke må föranleda någon riksdagens åtgärd.

2:o) Vissa lån till Stockholms stadsmission. Kungl. Maj:t har i propositionen nr 105 (bilaga 6, punkt 1, s. 25—27 av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över socialärenden för den 9 mars 1962) föreslagit riksdagen att medgiva, att Stockholms stadsmission må befrias från skyldigheten att inlösa för anordnande av ungdomsvårdsskolan Skarvik—Tallåsen uppburna statslån å tillhoppa 745 000 kr. ävensom att erlægga upplupen ränta å lånen.

Stadsmissionen har vid olika tillfällen erhållit anstånd med sin avtalsenliga skyldighet att inlösa och betala räntor på de för anordnandet av ungdomsvårdsskolan Skarvik-Tallåsen uppburna statslånen. Anstånd beviljades senast vid 1956 års riksdag. Det förutsattes därvid, att under uppskovstiden på fastigheterna bedrevs en samhällsgagnande verksamhet av sådan art att den motiverade anstånd. Fastigheterna har sedan år 1955 huvudsakligen använts för folkhögskoleundervisning av elever i åldern 16—18 år. Erfarenheterna av denna verksamhet synes vara goda. De byggnader, för vilkas uppförande lån på sin tid utgått, har ett begränsat värde för den nuvarande verksamheten. Enligt vad departementschefen inhämtat bedömes det i vissa fall nödvändigt att ersätta dem med nya byggnader. Med hänsyn härtill och till vad stadsmissionen i övrigt anfört i sin framställning anser departementschefen det rimligt, att stadsmissionen nu befrias från sin skyldighet att inlösa statslånen. Till den del ifrågavarande tillgångspost ej är bokföringsmässigt avskriven, 310 000 kr., föreslås avskrivning nu få verkställas med utnyttjande av fonden för oreglerade kapitalmedelsförluster.

Utskottet tillstyrker Kungl. Maj:ts förslag och hemställer därför,

att riksdagen må medgiva, att Stockholms stadsmission må befrias från skyldigheten att inlösa för anordnande av ungdomsvårdsskolan Skarvik-Tallåsen uppburna statslån å tillhoppa 745 000 kr. ävensom att erlægga upplupen ränta å lånen.

Stockholm den 18 maj 1962

På statsutskottets vägnar:

ERNST V. STAXÄNG

Vid förestående ärendes slutbehandling inom utskottet har närvarit

från f ö r s t a kammaren: herrar Näsström, Einar Persson, fröken Andersson, herrar Birger Andersson, Ivar Johansson, Axel Johannes Andersson, Per Jacobsson, Rikard Svensson, Bengtson, fru Wallentheim, herrar Birke, Bertil Petersson, Bengt Gustavsson, Källqvist och Manne Olsson; samt

från a n d r a kammaren: herrar Staxäng, Karlsson i Olofström, Alm-gren, fröken Elmén, herr Nilsson i Göingegården, fru Lewén-Eliasson, herrar Arvidson, Johansson i Norrköping, Gustafsson i Uddevalla, Andersson i Knäred, Kellgren, Gustafsson i Kårby, Blomkvist och Nelander.

Reservation

vid *punkten 1* (Vissa sysselsättningspolitiska åtgärder)

a) av herrar *Ivar Johansson, Bengtson, Andersson* i Knäred och *Gustafsson* i Kårby, vilka ansett att

dels det stycke i utskottets yttrande på s. 6, som börjar med »I de nyssnämnda» och slutar med »knappast erforderlig», bort ha följande lydelse:

»I de nyssnämnda motionerna I: 681 och II: 824 har även föreslagits, att riksdagen av sysselsättningspolitiska skäl skall anvisa ytterligare 10 milj. kr. å tilläggsstat till statens hantverks- och industrilånefond för utlåning genom företagareföreningarna. Utskottet vill erinra om den betydelse, som riksdagen vid beslut år 1960 inte minst ur sysselsättningspolitisk synpunkt tillmätte den kreditgivning, som sker via företagareföreningarna till mindre företag. Såsom framhålles i motionerna har företagareföreningar i de sysselsättningssvaga områdena för närvarande brist på medel för utlåning. Om det föreliggande lånebehovet i de nämnda områdena kunde tillgodoses, skulle i betydande utsträckning befintliga företag kunna utvidgas och nya sysselsättningstillfällen skapas inom regionerna. Det bör enligt utskottets mening undvikas, att man lägger ner betydande kapital på åtgärder i syfte att flytta arbetskraft bort från regionen, när samtidigt bristen på krediter inom regionen är huvudorsaken till att sysselsättningen inte kunnat upprätthållas. Utskottet tillstyrker därför motionsyrkandet om anslag av 10 milj. kr. å tilläggsstat till statens hantverks- och industrilånefond för utlåning genom företagareföreningarna till mindre företag.»

dels ock att utskottets hemställan under V. bort ha följande lydelse:

»V. att riksdagen må med bifall till motionerna I: 681 och II: 824, såvitt nu är i fråga, till *Statens hantverks- och industrilånefond* å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1961/62 å kapitalbudgeten under statens utlåningsfonder anvisa ett investeringsanslag av 10 000 000 kr.»

b) av herr *Per Jacobsson*.